

► Konsept Notu

1. Küresel Salgın Öncesi Dönem

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) kuruluşunun 100. Yılı, 2019 yılında Uluslararası Çalışma Konferansı'nın Çalışma Yaşamının Geleceğine ilişkin ILO Yüzüncüyl Bildirgesi'nin kabul edilmesiyle kutladı.

Yüzüncüyl Bildirgesi, çalışma yaşamının teknolojik yenilik, demografik değişim, iklim değişikliği ve küreselleşmenin yarattığı dönüşümsel değişimden geçmekte olduğunu kabul ederken; Örgüt ve üçlü yapı ortaklarının, ortak refah ve herkes için insana yakışır işleri tehdit etmeye devam eden kalıcı yoksulluk, eşitsizlik, adaletsizlik, çatışma ve afetler ortamında, çalışma yaşamının geleceğine insan odaklı yaklaşımla, bu değişimleri biçimlendirme ve yönlendirmeleri için yol haritası sağlıyor. Bildirge, tüm insanların çalışma yaşamındaki değişimden yararlanmalarını sağlamak, tüm işçiler için yeterli koruma sağlamak için çalışma kurumlarını güçlendirmek ve kesintisiz, kapsayıcı ve sürdürülebilir büyümeyi, herkes için tam ve üretken istihdamı, insana yakışır işleri desteklemek için kapasitelerin güçlendirilmesi gerektiğinin altını çiziyor.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde uluslararası çalışma standartları ve sosyal diyalogun kritik rolünü de aynı şekilde vurguluyor.

Yüzüncüyl Bildirgesi, ulusal ve uluslararası düzeyde büyük memnuniyetle karşılanmış; bu bağlamda, BM Genel Kurulu Bildirge'nin Birleşmiş Milletler sisteminin çalışmaları için özellikle önemli olduğunu kabul etmiş ve tüm BM kuruluşlarının, Bildirge'nin içeriğini BM Sürdürülebilir İşbirliği Çerçevesi'ne entegre etmeyi değerlendirmelerini istemiştir.

ILO Yönetim Kurulu, özellikle Bildirge'nin hayata geçirilmesi için tasarlanmış 2020-21 programını Kasım 2019'da onaylamıştır.

2. COVID-19 Krizi

Yüzüncüyl Bildirgesi'nin kabulünden 9 ay sonra, COVID-19, Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın ilan edilmiştir.

2020 yılının ilk yarısında virüs 400.000 can almış, dünyayı modern zamanların en ağır insani, ekonomik ve sosyal krizine sokmuştur. BM Genel Sekreteri'nin Mart ayında yayınlamış olduğu "COVID-19'un sosyo-ekonomik etkileriyle mücadele" raporuna uygun olarak sağlık önlemlerinin sürdürülmesi, yayılmanın önlenmesi ve hayatların kurtarılması görevine mutlak öncelik verilmiştir. Genel Sekreter, bu önceliği, küresel salgının insanların geçim imkanları ve maddi refahı üzerindeki etkilerini azaltmayı hedefleyen eylemler ve yaşanan sağlık krizinin sonrasında daha iyi yeniden inşa gereğiyle yakından ilişkilendirmiştir. COVID-19 krizinin, uluslararası toplum 2030 Gündemi'nin 17 Sürdürülebilir Amacını gerçekleştirmek için Eylem Onyılı'na başlamak üzereyken geldiği de göz ardı edilmemelidir.

3. Çalışma Yaşamı Üzerindeki Etkiler

Küresel salgın, çalışma yaşamında büyük yıkım yaratmış, büyük acılara neden olmuş, milyonlarca işçi ve işletmenin aşırı kırılğan durumda olduğunu gözler önüne sermiştir.

ILO'nun son tahminleri, COVID-19 nedeniyle dünyada işyerlerinin büyük çapta kapatılması, bu yılın ikinci çeyreğinde çalışma süresinin %10,7 azalmasına yol açmıştır. Bu oran, haftada 48 saatlik çalışma süresi varsayımıyla 305 milyon iş kaybına karşılık gelmektedir. Başlangıçta en ağır etkilenen bölge Asya-Pasifik olmuştur, ancak şimdi Amerika Kıtaları ve ardından Avrupa ve Orta Asya ön sırayı almıştır. Bu durum, küresel salgının merkezinin batıya doğru kaymasının bir sonucudur. Virüsün gelecekte izleyeceği yol hakkında belirsizlik sürmektedir.

Tıbbi açıdan virüs ayırım gözetmemektedir. Ancak, çalışma yaşamındaki etkileri, en dezavantajlı ve kırılğan olanları en ağır ve zalim biçimde vurmuş, eşitsizliklerin yıkıcı sonuçlarını ortaya çıkarmıştır. Çalışan her on kişiden dördü, günlük geçimlerini kayıtdışı ekonomiden sağlamaktadır. İki milyar işçinin 1,6 milyarı, küresel salgının ilk ayında kayıtdışı ekonomide ortalama gelirin %60 küçülmesi nedeniyle, geçim imkanların yok olması tehlikesiyle yüz yüzedir. Bu durum, yoksullukta büyük bir artışa yol açmış; Dünya Gıda Programı'nın Nisan ayında, bir sonraki küresel salgının bir açlık salgını olabileceği uyarısı yapmasına neden olmuştur.

Küresel salgın, çalışma yaşamında erkekleri ve kadınları farklı etkilemiştir. Kadınlar, hizmet sektörü gibi daha çok etkilenen sektörlerde veya sağlık ve bakım personelinin %70'ini oluşturdukları, küresel salgınla mücadelenin ön saflarında oldukları mesleklerde daha yüksek oranlarda yer almaktadır. Kadınlar ayrıca sosyal korumaya daha az erişime sahiptir ve okulların veya bakım tesislerinin kapanmasıyla daha da ağırlaşan bakım işlerinde orantısız ölçüde yük üstlenmektedir.

Bunlara ek olarak, kayıtdışı ekonomide yer alan kadınlar genellikle en kırılğan durumdadır; örneğin ev işçileri olarak sıklıkla aşırı zor koşullara maruz kalmaktadır.

Birçoğu zaten COVID-19 öncesinde işgücü piyasalarında büyük zorluklarla karşı karşıya olan gençlerin umutları ise keskin biçimde azalmıştır. Eğitim ve öğretim faaliyetleri büyük ölçüde aksamış, öğrencilerin %50'si derslerini bitirmekte gecikme yaşadıklarını, %10'u ise eğitimlerini tamamlayabileceklerinden kuşku duyduklarını ifade etmiştir. Küresel salgın öncesinde çalışmakta olan gençlerin, altıda biri artık işsizdir, diğerlerinin çalışma süreleri %23 oranında azalmıştır. Eğitimi bırakanların ise, virüsün etkilerinden düze çıkmaya çabalayan işgücü piyasalarında umutları sönmeye yakındır. Bariz tehlike, "tecrit nesli"nin oluşuyor olmasıdır.

Kısa bir faaliyetsizlik dönemini dahi atlatacak yedekleri olmayan işletmeler, özellikle mikro, küçük ve orta ölçekli olanlar, daha kötü durumda değilse dahi, büyük belirsizlikle karşı karşıyadırlar. Sadece küresel salgından en ağır darbe alan sektörler olan toptan-perakende ticaret ve araç tamiri, imalat, konaklama ve yiyecek hizmetleri, emlak ve iş idaresi alanlarında en az 436 milyon işletme, ciddi şekilde iş aksaması tehlikesiyle karşı karşıyadır.

4. Küresel Ekonominin Durumu

Küresel ekonomiye ilişkin tahminler, küresel salgının gidişatında doğası gereği bulunan büyük belirsizlikler ve henüz belirlenmemiş olan politika seçenekleriyle boğuşmak zorundadır.

2020 yılı için ekonomik büyüme bakımından IMF, COVID-19 öncesinde vermiş olduğu %3,3 büyüme tahminini Nisan ayında %-3,0 olarak revize etmiş; ardından durumun daha da kötüleştiği uyarısı yapmıştır.

Dünya Bankası ve OECD'nin son tahminleri, %5 ila %8 arasında bir daralma öngörmektedir; ki bu da İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük küresel daralma olacaktır.

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) en iyi ve en kötü durum senaryoları, dünya ticaret hacminde %13 ila %32 düşüş öngörmektedir.

Öte yandan hükümetler, COVID-19'un ekonomik ve sosyal etkileriyle mücadele için, toplamda 9 trilyon ABD Dolarına ulaşan, eşi benzeri görülmemiş mali ve parasal paketler hayata geçirmiş; halklarını korumak için "ne gerekiyorsa yapacaklarını" taahhüt etmiştir. Kamu borçları da bu nedenle büyük çapta artmaktadır.

IMF'nin Nisan ayında yayınladığı tahminlere göre, ortalama kamu borcu/GSYH oranı yıl boyunca %69,4'ten %85,53'e yükselecek, birçok ülkede çok daha yüksek düzeylerde olacaktır.

Dünya Bankası'na göre insani krizin en önemli sonucu, 71 ila 100 milyon arasında kişinin daha aşırı yoksulluğa sürüklenerek olmasıdır; bu durum, son yıllarda kaydedilen ilerlemeyi tersine döndürecektir.

5. Bugüne kadar alınan politika önlemleri

Genel Sekreter'in raporunda ortaya konulan entegre politika önlemleri, sağlık, insani yardım, sosyal ve ekonomik boyutlarının birbirlerini pekiştiren tamamlayıcılığına ve bunların düze çıkış döneminde daha iyi yeniden inşa süreci yaratmak zorunda olduğu anlayışına dayanmaktadır.

Küresel salgını durdurmak için gereken çabaların ekonomik ve sosyal maliyetleri inkar edilemez. Maliyetler bazen sağlık ve çalışma yaşamı politika hedeflerinin ilişkisi hakkında zorlu tartışmalara yol açmıştır. Ancak, küresel salgınla kararı biçimde mücadele etmemek, kaçınılmaz olarak, daha sonra çok daha büyük sosyo-ekonomik maliyetlere yol açacaktır.

Bu koşullar karşısında ILO, aşağıda belirtilen COVID-19 ile mücadele önlemlerini önermiş ve üye devletlerin birçoğu bunları uygulamaya koymuştur.

ILO Politika çerçevesi: COVID-19 krizi ile mücadele için Uluslararası Çalışma Standartlarına dayalı dört maddelik politika önlemleri planı

Madde 1 Ekonomi ve istihdamın canlandırılması <ul style="list-style-type: none"> ▶ Aktif maliye politikası ▶ Genişletici para politikası ▶ Sağlık sektörü dahil, belirli sektörlerle borç verme ve finansal destek	Madde 2 İşletmeler, işler ve gelirlerin desteklenmesi <ul style="list-style-type: none"> ▶ Sosyal korumayı herkesi kapsayacak şekilde genişletmek ▶ İstihdamı koruyacak önlemler uygulamak ▶ İşletmeler için finans/vergi destekleri ve diğer destekleri sağlamak
Madde 3 İşyerinde işçilerin korunması <ul style="list-style-type: none"> ▶ İş sağlığı ve güvenliği önlemlerini güçlendirmek ▶ Çalışma düzenlemelerini uyarlamak (örneğin, uzaktan çalışma) ▶ Ayrımcılık ve dışlamayı önlemek ▶ Herkes için sağlık hizmetlerine erişim sağlamak ▶ Ücretli izne erişimi artırmak	Madde 4 Çözüm için sosyal diyalogun kullanılması <ul style="list-style-type: none"> ▶ İşveren ve işçi örgütlerinin kapasite ve dayanıklılıklarını güçlendirmek ▶ Hükümetlerin kapasitelerini güçlendirmek ▶ Sosyal diyalog, toplu pazarlık, endüstriyel ilişkiler kurumları ve süreçlerini güçlendirmek

ILO, ulusal politika önlemlerine ilişkin bilgilerin yanı sıra, bu alanlarda eylemler uygulandığında etkili olduğuna dair kanıtları toplamış ve paylaşmıştır.

Ancak birtakım bariz kısıtlamalar mevcuttur.

En bariz olanı, işletmelere yardım, istihdam ve gelirlerin korunmasını desteklemeye yönelik mali ve parasal teşvikler ve çabalar, doğru biçimde, her ne kadar maliyetten ziyade yatırım kabul ediliyor olsa da, kaynaklara ağır yatırım yapılmasını gerektirmektedir. Bu önlemlerin süresiz olması mümkün değildir ve süresiz olarak düşünülmemektedir; ancak bunları uygulanması tamamen veya gereken dönem bakımından bazı ülkelerin kapasitelerinin dışında olabilir; böyle olunca da, erken bırakmanın çok büyük zorluklar içeren ikinci bir dalgaya yol açması muhtemeldir.

Bunlara ek olarak, son yıllarda artan çalışma biçimlerinin çeşitliliği, desteğe ihtiyaç duyanlara hemen destek sağlanmasını da önlemektedir. Serbest çalışanlar, sözleşmeli işçiler, geçici işçiler, platform üzerinden çalışanlar ve istihdam veya hak durumu belirsiz olan diğerleri, genellikle yardıma erişmekte güçlük çekmektedir. Bunlara ayrıca, aşırı güvencesiz koşullarda çalışan milyonlarca kayıtdışı işçiyi de eklemek gerekmektedir.

İşçilerin sağlığı bakımından uygulanabilir üç seçenek vardır: İşyerinden uzaklaştırmak ve evlerinden çalışmalarını sağlamak; olağan işyerinde ancak uygun koruyucu ekipman, protokoller ve sosyal mesafeyi koruyarak çalışmalarını sürdürmek; ve acil durum süresince çalışmalarını durdurmak.

Burada da, kısıtlamalar barizdir. ILO'nun tahminlerine göre, çalışanların yalnız %18'inin uzaktan çalışma imkanı tanıyan işlerde ve yerlerde çalışmaktadır. Dolayısıyla, uzaktan çalışma herkes için bir seçenek teşkil etmemektedir. Maalesef ve bazen de trajik olarak, sağlık ve bakım personeli, ulaştırma işçileri, temizlikçiler gibi günümüzde zorunlu personel olarak tanımlanan ve daha önce çalıştıkları gibi çalışmaya devam edenler, her zaman doğru koruyucu ekipman ve prosedürlerden yararlanma imkanına sahip değildir. Göçmenler de korunmasız koşullarda çalışmakla kalmamakta, aynı zamanda yaşamak zorundadır; bu durum hem kendi sağlıkları hem de halk sağlığı için dramatik sonuçlar doğurmaktadır. Dünyada 1,6 milyon gemiadamının durumu, birtakım belirli eksiklikleri gün ışığına çıkarmış, 200.000 kadarının gemilerde uzun süre mahsur kaldıkları, mürettebat değişikliği yapılamadığı ve görevini tamamlayanların ülkelerine dönemediği anlaşılmıştır.

Öte yandan, COVID-19'un yarattığı çalışma yaşamına ilişkin karmaşık sorunlara çözüm bulmak için sosyal diyalogdan yararlanmamızın önünde hiçbir nesnel engel yoktur. Sosyal diyalog yoksa, genellikle siyasi seçim sonucudur veya yetkinleştirici kurumsal çerçeveyi uzun süredir kurmamış olmanın ya da güçlü temsile sahip bağımsız işveren ve işçi örgütlerini desteklememenin sonucudur. Genellikle, daha önceki krizlerde olduğu gibi bu krizde de sosyal diyaloga daha fazla başvurulduğuna dair ümit verici örnekler vardır. Bunun getirdiği yararlar kanıtlanabilir ve ikili ve üçlü eyleme daha kalıcı biçimde adanmak için sağlam gerekçeler sağlamaktadır.

Hükümetlerin COVID-19 virüsünün yayılmasını önlemek için getirdiği kısıtlama önlemleri, bazen bireysel özgürlüklere ağır kısıtlamalar getirmiştir. Bu önlemler genel olarak halk tarafından uygun, orantılı, zaman bakımından sınırlı ve dolayısıyla küresel salgınla mücadele için meşru olarak kabul edilmiştir. Ancak bu kısıtlamaların, bizzat krizle baş edebilmek için önemli araçlar teşkil eden çalışma standartlarına tam saygıyı ihlal edecek biçimde çalışma koşullarına genişletilmesinin hiçbir meşru gerekçesi yoktur.

COVID-19 kriziyle mücadele için ortaya konulan uluslararası dayanışma ve işbirliğinde bariz biçimde görülen son bir kısıtlama daha vardır. Benzeri görülmemiş hacimlerde kaynak seferber edilmiştir, ancak bunlar büyük çoğunlukla salt ulusal önlemler için kullanılmıştır. Borç yükünü hafifletmek için önemli

adımlar atılmıştır, ancak bunlar borç ve kalkınma sürdürülebilirliğini temin etmekten uzaktır. Dünyanın karşı karşıya olduğu küresel zorluk ölçeğine uygun düzeyde küresel önlemler henüz yoktur.

6. Gelecekte Neler Yapmalıyız?

COVID-19 krizinin sağlık, insani ve sosyo-ekonomik zorlukları, dünyada tüm ülkeleri ve uluslararası toplumu bir bütün olarak uğraştırmaya devam etmektedir. Küresel salgın devam ederken, işe tedricen ve güvenli dönüşün başlangıcı olmak üzere mevcut politika önlemlerinin etkili biçimde uygulanması gereklidir. Ancak bu, en azından virüsle bir arada yaşamak ve çalışmak zorunda olduğumuz dönemde ve evrensel olarak erişilebilir aşı veya tedavi bulununcaya kadar, eskisi gibi çalışmaya dönüş olmayacaktır.

Küresel salgından çıktığımızda çalışma yaşamının nasıl görüneceği hakkında büyük tartışmalar sürmekte, çalışma yaşamında “yeni normal” fikri giderek geçerlik kazanmaktadır. Pek de sık olarak, virüsün bugün arz ettiği tehdidin var olduğu dönemde gerekli olacak yeni uygulamalar ile bu kısıtlamalar olmaksızın ele alınabilecek geleceğe yönelik uzun vadeli perspektifler arasında çok az ayırım yapılmaktadır. Buradaki tehlike, bugün yaşadığımız sınırlamalar ne olursa olsun, “çalışma yaşamının geleceği biz nasıl istiyorsak öyle olabilmeli ve olmak zorunda” fikrini yitirmektir. Daha ziyade, düze çıkma planlar en baştan itibaren, ulaşılmaya çalıştığımız “daha iyi normal”in temellerini atmalıdır.

İşte bu nedendir ki, daha iyi yeniden inşa görevini ele alırken, insan odaklı gündeme sahip olan **Çalışma Yaşamının Geleceğine ilişkin ILO Yüzüncüyıl Bildirgesi** büyük önem taşımaktadır.

Başlangıç noktasının pek de ümit verici olmayacağını şimdiden kabul etmek gereklidir. Küresel salgının izleyeceği yol ne olursa olsun, çalışma yaşamında daha yüksek işsizlik, daha çok eşitsizlik, daha fazla yoksulluk, daha büyük miktarda borç ve her durumda, yaygın bir genel hayal kırıklığı ve hatta öfke dalgası yaratacaktır.

Öte yandan, küresel salgın aynı şekilde ve şaşkınlık verici zalimlikle, Yüzüncüyıl Bildirgesi'nin ilke ve hedeflerini hayata geçirmek için derhal harekete geçmemiz gerektiğini ve bunu yapmazsak karşılaşacağımız insani maliyeti ortaya koymuştur.

Bu koşullarda, daha iyi yeniden inşa sürecinin, aşağıdaki önemli soru ve zorluklara cevap vermesi gerekecektir:

- i. Önlemler, kesintisiz, kapsayıcı ve sürdürülebilir büyümeyi herkes için tam ve üretken istihdamı, insana yakışır işleri nasıl destekleyecek? COVID-19 ile mücadele önlemleri, küresel ekonomiyi hızla daralmadan çıkaracak, adil dijital, demografik ve çevresel dönüşüm zorluklarıyla baş edecek rotayı izleyecek biçimde nasıl tasarlanabilir?
- ii. Çalışma yaşamında küresel salgının apaçık ortaya çıkardığı büyük kırılmalıkları ele almak için ne yapmak gerekiyor? Kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına alma çabalarını nasıl yoğunlaştırabilir, evrensel sosyal korumayı kararlı biçimde gerçekleştirme yönünde nasıl ilerleyebiliriz?
- iii. Küresel salgın ışığında, yeni çalışma biçimlerini mümkün kılacak biçimde teknolojilerin kullanımını hızlandırmak istiyor muyuz? Cevap evet ise, bu türden çalışma biçimleri nasıl düzenlenmeli?
- iv. Özel destek ve ilgi gerektiren ekonomik faaliyet sektörleri ve işçi kategorileri nelerdir? Düze çıkış süreci, toplumsal cinsiyet eşitliği için dönüştürücü gündem ve çalışma yaşamında gençlerin ilerlemesi için platform içerebilir mi?
- v. Yoksulluğun azaltılması ve ortadan kaldırılması, haklar ve sosyal adalet gerekleri, düzelleme sürecinin asli hedefleri olarak nasıl konumlandırılabilir?

- vi. Çok taraflı işbirliğinin her zamankinden çok vazgeçilmez önemde olduğu, ancak eşi benzeri görülmemiş zorlukların yaşandığı bugünlerde, uluslararası toplum gerçekten ortak amaç etrafında bir araya gelerek BM 2030 Gündemi'ni başarıya taahhüdünü nasıl tazeleyebilir?

7. Önümüzdeki 12 ayda ILO neler yapacak?

ILO COVID-19 ve Çalışma Yaşamı Sanal Küresel Zirvesi, Uluslararası Çalışma Konferansı ve ILO Yönetim Kurulu'nun toplanamadığı bir yılda yapılmaktadır. Ancak bu yıl, hem Örgüt hem de çalışma yaşamı için kritik önem taşımaktadır. Bu bağlamda Zirve, kritik önem taşıyan rehberlik sağlayabilir.

Yüzüncü yıl Bildirgesi ve küresel üçlü ortaklığın kolektif çabaları ve adanmışlığına dayanarak, ILO'nun, çalışma yaşamının COVID-19 krizini geride bırakarak inşa etmeyi geçen yıl taahhüt ettiğimiz daha iyi geleceğe götürülmesine nasıl katkıda bulunabileceğini belirlememiz gerekmektedir.

2021 Uluslararası Çalışma Konferansı öncesindeki dönemde Örgüt, 2022-23 için Program ve Bütçesini müzakere ve kabul etmek zorundadır. Dahası, bizzat Konferans, Örgüt'ün toparlanma sürecindeki rolünü somutlaştırmak için benzersiz bir fırsat sağlamaktadır ve bu da, küresel salgının etkilerini yaşayanlar ve sonraki nesiller için hiç azalmayacak bir önem taşımaktadır.